

■ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

УДК: 336.71

**АУТСОРСИНГ В СИСТЕМІ
БАНКІВСЬКОГО
КРЕДИТУВАННЯ
ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО
СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ©**

Л.О.ВДОВЕНКО,
*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів та кредиту,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

Розглянуто застосування аутсорсингу в діяльності банківських установ з метою зменшення кредитних ризиків при банківському кредитуванні підприємств аграрного сектору економіки. Визначено основні функції та переваги створення аутсорсингового Контакт-центру. Зроблено висновок, що основною функцією аутсорсингового Контакт-центру в плані управління кредитними ризиками має бути кваліфікована оцінка рівня ризику кредитних операцій, оцінка фінансового стану позичальників та вартості застави, враховуючи специфіку галузі, їх зональну і територіальну приналежність. Це, в свою чергу, дасть можливість, враховуючи стан економіки природно-економічної зони та галузі, знизити кредитні ризики і підвищити ефективність банківського кредитування підприємств пріоритетної та стратегічно важливої галузі – сільського господарства, що свідчитиме про відповідність сформованих кредитних відносин економічним інтересам всіх суб'єктів (кредиторів, позичальників та держави).

Ключові слова: аутсорсинг, банківське кредитування, кредитні ризики, кредитні відносини, механізм банківського кредитування, кредитна політика.

Рис. 1. Літ. 2.

Постановка проблеми. Ефективність окремих управлінських рішень в сфері банківського кредитування визначається наявністю дієвого механізму управління банківським кредитним забезпеченням, під яким слід розуміти сукупність взаємопов'язаних організаційних складових, за своєю природою покликаних організувати в інтересах певної галузі економіки ефективну діяльність банківської установи, що діє в умовах зміни потреб позичальників і нестабільності зовнішнього середовища. Сформований механізм управління банківським кредитним забезпеченням має за мету посилення впливу на обсяги кредитування агропромислового виробництва організаційного потенціалу окремої банківської установи як складової частини управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним засадам банківської діяльності, кредиту та кредитних відносин, у тому числі в аграрному секторі економіки, присвячені праці В. Алексійчука, В. Андрійчука, В. Базилевича, В. Борисової, З. Васильченко, О. Вовчак, О. Гривківської, О. Гудзь,

© Л.О. ВДОВЕНКО, 2016

І. Гуцала, О. Дзюблюка, М. Дем'яненко, О. Євтуха, Т. Ковальчука, В. Лагутіна, П. Лайка, Ю. Лупенка, І. Лютого, М. Маліка, В. Міщенко, Л. Молдаван, А. Мороза, С. Науменкової, О. Непочатенко, Д. Полозенка, П. Саблука, М. Савлука, Т. Смовженко, П. Стецюка, Г. Терещенко, М. Федорова, Л. Худолій, А. Чупіса, А. Чухно та ін.

Незважаючи на значний внесок науковців у розв'язання проблем удосконалення кредитування аграріїв, у вітчизняних економічних джерелах відсутні праці, в яких цілісно розглядаються механізми банківського кредитування, спрямовані на зближення інтересів суб'єктів кредитних відносин, що й досі викликає інтерес до цієї проблематики.

В основі реалізації кредитних відносин лежать об'єктивні економічні інтереси основних суб'єктів: кредиторів (комерційних банків), з одного боку, і позичальників (сільськогосподарських підприємств) з іншого та держави в цілому. Умовою ефективності реалізації кредитних відносин є забезпечення об'єднання цих інтересів, які лежать в площині компромісів між ефективністю надання кредиту банками і ефективністю використання та повернення їх позичальниками та ефектом для економіки в цілому. Невідповідність сформованих кредитних відносин економічним інтересам суб'єктів є свідченням неефективності діючих механізмів банківського кредитування.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування необхідності використання аутсорсингу як дієвого стратегічного напрямку кредитної політики банків, що сприятиме підвищенню ефективності банківського кредитування підприємств аграрного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор економіки потребує створення ефективних механізмів банківського кредитування, зокрема, створення дієздатних інституційних структур в сфері кредитних відносин та застосування ними ефективних заходів впливу на процес кредитування з метою покращення ситуації із забезпеченням кредитними ресурсами тих, хто їх потребує.

На думку О.Г. Шпикуляка [1, с. 198], «вітчизняна аграрна сфера є складним конгломератом утворень, але все ж таки перспективний її поступ вимагає значних інституційних змін, які залежать як від внутрішніх, так і від зовнішніх чинників, виробничого спрямування в тому числі. Таким чинником є особлива роль України у вирішенні проблем національної і світової продовольчої безпеки».

Встановлено, що перепонами на шляху побудови нормальних кредитних відносин між банківськими установами і підприємствами аграрного сектору економіки залишається з позиції позичальника: нестабільний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств; відсутність ліквідної застави в позичальників; неготовність сільського населення до сприйняття практики кредитування іншими фінансовими структурами, а з позиції кредитора: високі відсоткові ставки, неефективна кредитна політика, порівняна обмеженість спектра банківських кредитних послуг, наявність обмеженої кількості кредитних програм для малого і середнього бізнесу, неврахування специфіки галузі, низький рівень капіталізації, втрата ліквідності банківської системи; операційні ризики банків при співпраці з підприємствами аграрної сфери.

Для оптимізації кредитних ризиків варто розподіляти ризик між суб'єктами агробізнесу, банком і державою, що сприятиме їх зменшенню на кожному рівні; вести внутрішньобанківський моніторинг кредитних операцій на

всіх етапах процесу кредитування; сприяти формуванню та ефективному використанню кредитного портфеля комерційного банку, від якого залежить стан управління кредитною діяльністю в цілому. Вирішити проблеми ризиковості кредитних операцій при наданні позикових коштів підприємствам аграрної сфери можливо за умови диверсифікації та страхування предметів застави; створення резерву коштів в необхідних обсягах. Реалізація запропонованих заходів сприятиме активній співпраці банківських установ з сільськогосподарськими підприємствами та ефективному управлінню кредитним забезпеченням підприємств аграрної сфери економіки.

Крім цього, вважаємо, що підвищення ефективності банківського кредитування можливе за умови використання аутсорсингу як дієвого стратегічного напрямку кредитної політики банківських установ, який полягає в передачі банківською установою на основі договору певних бізнес-процесів або виробничих функцій, аутсорсинг яких не впливає на виконання банком всіх вимог регулюючих і наглядових органів, третій особі.

Застосування аутсорсингу (від англійського *outsourcing* – передача деяких внутрішніх функцій зовнішнім організаціям) дозволить, перш за все, скоротити витрати та зосередитись на ключових напрямках банківської діяльності. Принцип аутсорсингу широко відомий: "залиш собі тільки те, що можеш робити краще за інших, передай зовнішньому підряднику те, що він зробить краще за інших". Безперечними перевагами аутсорсингу, окрім зниження операційних витрат (в основному за рахунок економії на оплаті штатного персоналу та більш ефективного використання обладнання) є вивільнення фінансових, людських і матеріальних ресурсів банку для основного бізнесу, при цьому підвищується якість продуктів або послуг.

Завдяки використанню висококваліфікованої праці експертів і новітнім технологіям накопичується значний досвід з виконання певних закріплених за аутсорсером функцій. Як свідчить світова практика, в основному дозволяють делегувати будь-які функції та операції кредитної установи, крім відповідальності вищого керівництва, включаючи корпоративне планування, контроль, прийняття управлінських рішень і постановку завдань.

Аутсорсинг в банках може охоплювати найрізноманітніші сфери – від допоміжних (прибирання офісів і території, охорона, бібліотека, санаторний комплекс, медичне обслуговування, автопарк) до основних (залучення клієнтів, підбір персоналу, оцінка кредитних заявок, розробка стратегії, інформаційні технології, маркетингові заходи).

Ми пропонуємо застосування аутсорсингу в основній сфері діяльності банку на рівні окремих банківських операцій – в залученні клієнтів, оцінці кредитних заявок позичальників, оцінці кредитоспроможності з врахуванням галузевої і зональної приналежності підприємств тощо, для цього пропонуємо створення аутсорсингового Контакт-центру, що бере на себе відповідальність за виконання окремих функцій, з яким і буде укладено договір.

Так, банки, що спеціалізуються на наданні кредитів підприємствам аграрного сектору економіки, потребують висококваліфікованих фахівців в даній сфері, які будуть займатись пошуком потенційних і надійних позичальників, з якими можна буде заключати без загрози виникнення проблемної заборгованості кредитні

угоди, попередньо провівши кропітку роботу із джерелами інформації про потенційного позичальника, оцінкою його кредитоспроможності на поточний період і на перспективу з врахуванням зональної територіальної та галузевої приналежності позичальника.

Створення аутсорсингового Контакт-центру з потужною інформаційною базою для допомоги банкам в сфері управління ризиками та мережі банків, що кредитуватимуть аграрний сектор економіки, сприятиме управлінню ризиками шляхом взяття на себе переданих банківською установою функцій (зокрема аналізу кредитних заявок, пошуку надійних клієнтів, оцінці їх кредитоспроможності за методиками, що враховує специфіку галузі, визначення потреби в кредитах тощо), які досвідчені експерти зможуть виконати краще, ніж банки, що сприятиме стратегічній меті – досягненню економічного ефекту всіма суб'єктами кредитних відносин від задіяного механізму управління банківським кредитним забезпеченням. Це дасть можливість проводити кваліфіковану оцінку рівня ризику кредитних операцій, фінансового стану позичальників, враховуючи їх галузеву та зональну приналежність, розробляти сценарій розвитку подій, враховуючи стан економіки природно-економічної зони, галузі з метою зниження ризиків та підвищення ефективності банківського кредитування.

Пропонуємо створення Контакт-центру під егідою АУБ (Асоціації українських банків), основним завданням якої, окрім інших, є захист прав та інтересів банків-членів АУБ, утвердження взаємної довіри надійності, порядності та ділового партнерства у взаємовідносинах між банками та клієнтами, що може бути здійснено при виконанні завдань АУБ, одним із яких може бути створення аутсорсингового Контакт-центру.

Пропонуємо створення аутсорсингового Контакт-центру і націлити його діяльність на ефективне управління кредитними ризиками банків через визначення потенційних та наявних фінансових можливостей завдяки потужній інформаційній базі Контакт-центру, використовуючи методичні підходи, що враховують галузеві особливості позичальників та їх зональну і територіальну приналежність (рис. 1).

В даний час оцінка кредитоспроможності позичальника повинна включати процес відбору та аналізу фінансових показників, що впливають на величину кредитного ризику, їх аналіз та систематизацію у вигляді присвоєння кредитного рейтингу, який не лише відображає поточний фінансовий стан підприємства, але і дає прогноз на перспективу.

Оскільки банки здійснюють кредитування підприємств аграрної галузі на загальних принципах і підставах, вони розробляють власні методики оцінки кредитного ризику та інструменти його мінімізації, які мають недоліки, що знижує ефективне використання кредиту. Фінансовий аналіз повинен бути спрямований на вивчення особливостей аграрної галузі, виявлення сезонних закономірностей, їх врахування при розрахунку нормативних значень фінансових коефіцієнтів, закладених в основу методики оцінки кредитоспроможності позичальників.

Основною функцією аутсорсингового Контакт-центру в плані управління кредитними ризиками в аграрному секторі економіки має бути кваліфікована оцінка рівня ризику кредитних операцій, оцінка фінансового стану позичальників та вартості застави, враховуючи специфіку галузі (рис.1).

Рис. 1. Основні функції аутсорсингового Контакт-центру (складено автором)

Пропонуємо покласти на Контакт-центр функцію консультаційно-інформаційну, що сприятиме прозорості і достовірності інформації про партнерів банківських установ, а також сприятиме зменшенню кредитних ризиків.

Страхування агроризиків дасть можливість сільськогосподарським товаровиробникам компенсувати збитки, які можуть виникнути через вплив природно-кліматичних умов, з однієї сторони, а з іншої сприяють безпеці фінансового стану і необмеженого доступу до кредитних ресурсів банків. На рівні банківської установи мінімізувати ризики можна шляхом вдосконалення методики їх оцінки та розподілом ризиків банків із страховою компанією через страхування застосування програм страхового захисту.

Контакт-центр, який пропонується нами в організаційній системі управління кредитним забезпеченням міг би виконувати також додаткові функції з питань інформування потенційних позичальників про наявність страхових програм для аграріїв і переваг їх застосування.

Пропонуємо аутсорсинговому Контакт-центру здійснювати оцінку кредитоспроможності з врахуванням галузевої приналежності підприємств галузі за такими етапами, а саме:

1. Ознайомлення з особливостями діяльності даної підприємницької структури і її кредитною історією.

На даному етапі необхідно оцінити галузеву територіальну приналежність суб'єкта підприємницької діяльності, оскільки на ринку конкурентоспроможність його продукції чи послуг та кінцевий фінансовий результат залежить від приналежності до відповідної галузі з метою визначення стану економіки галузі та місця в ній позичальника.

Даний етап передбачає побудову моделі розвитку галузі сільського господарства на поточний період та на перспективу на рівні зони приналежності з метою визначення потреби в банківських кредитах і ефективності їх залучення.

2. Збір інформації по суб'єкту підприємницької діяльності та оцінка фінансового стану для визначення кредитоспроможності.

Слід врахувати приналежність підприємств до великих, середніх і малих. Наявність інформаційної бази і врахування в комплексі якісних і кількісних параметрів сприятиме поглибленій оцінці фінансового стану та визначенні класу кредитоспроможності, застосовуючи прогностичні методики.

3. Визначення середніх нормативних значень в межах галузі.

На цій стадії необхідно здійснити розрахунок середніх нормативних значень для кожної галузі, опираючись на вітчизняну банківську практику, в якій фінансові коефіцієнти є різними для кожного банку. Пропонуємо по вагомим показникам оцінки кредитоспроможності, враховуючи наявність декількох варіантів оптимальних теоретичних значень для одного коефіцієнта вивести середнє їх значення, яке визначити в межах великих, середніх і малих підприємств.

4. Узагальнення результатів нормативних значень в рамках галузі.

На даному етапі Контакт-центру необхідно визначити на основі розрахованих середніх коефіцієнтів межі кордонів нормативних значень для великих, середніх і малих підприємств. Для сезонних галузей, таких як сільське господарство, аналіз можна проводити посезонно, або поквартально з метою точного визначення класу кредитоспроможності.

Експерти аутсорсингового Контакт-центру проводять оцінку кредитоспроможності, що здійснюється з обов'язковим врахуванням впливу різних факторів (в тому числі таких як ринкова позиція позичальника, наявність державної підтримки, ефективність управління позичальника, професіоналізм і ділова репутація керівництва тощо) на діяльність позичальників, в тому числі з врахуванням галузевої, зональної територіальної приналежності, що дасть можливість на основі моделі розвитку АПК певної зони чи регіону розробити сценарій розвитку подій, враховуючи стан економіки галузі з метою зниження ризиків та підвищення ефективності кредитної операції.

Таким чином, основним завданням аутсорсингового Контакт-центру є адаптація методики оцінки кредитоспроможності до галузі сільського господарства відповідної зони, розробка національних і регіональних програм розвитку підприємництва в аграрній сфері, визначення потреби в банківських кредитах, розробка заходів по стабілізації фінансового стану підприємницьких структур.

Підприємницька діяльність в аграрній сфері економіки характеризується вираженим імовірнісним характером, оскільки результати дії відомих і невідомих факторів позитивної і негативної спрямованості в системі «людина–машина – рослина (тварина) – продукт (товар)» неможливо прорахувати. Будучи сильно залежним від ґрунтових, біологічних та кліматичних факторів, сільське господарство має в порівнянні з іншими галузями більшу інертність та інші риси (неспівпадіння часу виробництва і робочого періоду, тривалий термін обігу капіталу тощо), що ставить галузь сільського господарства в нерівні умови з іншими галузями та вразливість на ринку капіталів.

Тому виникає необхідність в розробці національних і регіональних програм розвитку підприємництва в галузі з метою визначення стану економіки та потреби в банківському кредитуванні підприємств аграрного сектору. Пропонуємо розробку регіональних і національних програм розвитку галузі здійснювати на рівні загальнодержавному (в особі Міністерств та відомств) та на міжрегіональному або зональному рівні (в особі Контакт-центрів). На загальнодержавному рівні через Міністерство економічного розвитку та торгівлі, Міністерство фінансів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України здійснюватиметься розробка стратегії регіонального розвитку, координація державних міжрегіональних програм, формування нормативно-законодавчої бази, розробка методології тощо.

Контакт-центр сприятиме підготовці концепції розвитку підприємництва в галузі на рівні регіону, зони, внесення змін в діючі програми, для її побудови важливим є взаємодія з іншими структурами, такими, як бюро кредитних історій, рейтингові агентства, статистичні управління, страхові компанії, судові органи, податкові органи тощо.

Не менш важливими і необхідними в механізмі управління кредитним ризиком на державному рівні є: державна підтримка через механізм здешевлення кредитів комерційних банків; активна позиція держави в розвитку агрострахування через задіяння фінансових інструментів, виділення субсидій, розробки стандартних страхових продуктів; державна підтримка цінової політики аграрного сектору; прогнозованість перспектив розвитку підприємницької діяльності та можливості її фінансового забезпечення шляхом розробки довгострокової стратегії розвитку аграрного сектору економіки, зміна якої погоджується з представниками даного сектору економіки.

Основним ризиком і перешкодою ефективного здійснення підприємницької діяльності сільськогосподарськими підприємствами є такий фактор як невизначеність напрямків економічної політики в майбутньому (невизначеність із земельними питаннями, із податковим статусом сільськогосподарського підприємства, із кредитною політикою держави, часті зміни законодавчої бази,

несистемність запланованої державної фінансової підтримки тощо), оскільки не дає впевненості у отриманні позитивних фінансових результатів через відсутність довгострокової стратегії розвитку аграрного сектору економіки.

Несистемність запланованої державної фінансової підтримки пов'язана із недостатньою обґрунтованістю цільових програм, неврахуванням зміни цін реалізації, індексу інфляції та іншими факторами в змінному ринковому середовищі та економіці. Обґрунтування таких програм пропонуємо здійснювати аутсорсинговому Контакт-центру, на який покладаються функції експертної оцінки економічного обґрунтування доцільності компенсації та зменшення ризиків банків щодо неповернення кредиту.

Необхідність участі Контакт-центру в розробці та здійсненні державної цільової програми продиктовано тим, що його експерти володіють професійною кваліфікацією в сфері АПК і можуть запропонувати інноваційні підходи до вирішення загальних проблем та відстоюватимуть інтереси регіону, зони тощо.

Висновки. В рамках використання аутсорсингу в сфері банківської діяльності в Україні, враховуючи його специфіку назріла необхідність введення законодавчого регулювання таких відносин, що включатиме встановлення меж делегування функцій банку, визначення заборонених до передачі функцій, вимоги до виконавця таких функцій; податкові аспекти аутсорсингових послуг; прийняття банками внутрішньобанківських положень про політику аутсорсингу тощо, оскільки жоден законодавчий документ в Україні не містить такої інформації, за винятком Цивільного кодексу (ст.626, ст.627), в яких йдеться про поняття та види договорів, а також про свободу договору [2].

Отже, підвищення ефективності банківського кредитування підприємств аграрного сектору економіки можливе за умови використання аутсорсингу як дієвого стратегічного напрямку кредитної політики банківських установ, який полягає в передачі банківською установою на основі договору певних бізнес-процесів або виробничих функцій установі, основною метою створення якої є ефективне управління кредитними ризиками банків через визначення потенційних та наявних фінансових можливостей позичальників завдяки потужній інформаційній базі Контакт-центру, який, використовуючи методичні підходи з урахуванням галузевих особливостей позичальників та їх зональної і територіальної приналежності, сприятиме активізації банківського кредитування підприємств пріоритетної для держави галузі економіки – сільського господарства.

Список використаних джерел

1. Шпикуляк О. Г. Інституції аграрного ринку: монографія /О. Г. Шпикуляк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009.– 480 с.
2. Цивільний кодекс України. Джерело: [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Список джерел у транслітерації / References

1. Shpykulyak O.G. Instytuticii agrarnogo rynku monografiya / O.G. Shpykulyak.– K. NNC IAE, 2009.– 480 s.
2. Syvilnyy kodeks Ukrainy. Джерело: [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

ANNOTATION
OUTSOURCING IN THE SYSTEM OF BANK CREDITING OF THE
ENTERPRISES OF AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY

*VDOVENKO Larysa, Doctor of Economic Sciences,
 Associate Professor, Professor of Finance and Credit Department,
 Vinnytsia National Agrarian University
 (Vinnytsia)*

The application of outsourcing in the bank institutions activity to reduce credit risks in bank lending of the enterprises of agrarian sector of economy is considered. The main functions and benefits of an outsourced Contact center are determined. It is concluded that the main function of outsourcing Contact center in terms of credit risk management should be a qualified assessment of the risk level of credit operations, evaluation of the financial condition of borrowers, collateral value, taking into consideration the specificity of the industry, their zonal and territorial belonging. It will provide an opportunity, taking into consideration the state of the economy of natural-economic area and region, to reduce credit risks and improve the efficiency of bank crediting of the enterprises of priority and strategically important sector – agriculture, which would indicate the conformity of formed credit relations to economic interests of all stakeholders (lenders, borrowers and government).

Keywords: outsourcing, bank lending, credit risk, credit relations, the mechanism of bank lending, credit policy.

Figure. 1. Lit. 2.

АННОТАЦИЯ
АУТСОРСИНГ В СИСТЕМЕ БАНКОВСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ
ПРЕДПРИЯТИЙ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

*ВДОВЕНКО Лариса Александровна,
 доктор экономических наук, доцент,
 профессор кафедры финансов и кредита,
 Винницкий национальный аграрный университет
 (г. Винница)*

Рассмотрено применение аутсорсинга в деятельности банковских учреждений с целью уменьшения кредитных рисков при банковском кредитовании предприятий аграрного сектора экономики. Определены основные функции и преимущества создания аутсорсингового Контакт-центра. Сделан вывод, что основной функцией аутсорсингового Контакт-центра в управлении кредитными рисками должна быть квалифицированная оценка уровня риска кредитных операций, оценка финансового состояния заемщиков, стоимости залога, учитывая специфику отрасли, их зональную и территориальную принадлежность. Это, в свою очередь, даст возможность, учитывая состояние экономики природно-экономической зоны и отрасли, снизить кредитные риски и повысить эффективность банковского кредитования предприятий приоритетной и

стратегически важной отрасли – сельского хозяйства, что будет свидетельствовать о соответствии сформированных кредитных отношений экономическим интересам всех субъектов (кредиторов, заемщиков и государства).

Ключевые слова: аутсорсинг, банковское кредитование, кредитные риски, кредитные отношения, механизм банковского кредитования, кредитная политика.

Рис. 1. Лит. 2.

Інформація про автора

ВДОВЕНКО Лариса Олександрівна - доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та кредиту, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail)

VDOVENKO Larysa - Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of Finance and Credit Department, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Sonyachna Str. 3, e-mail)

ВДОВЕНКО Лариса Александровна - доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов и кредита, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail)

Стаття надійшла до редакції 20 січня 2016 року

